ऋजुर्भाग्यवतां भवेत् । अत्यच्छिद्रा सुपुटा च अवक्रा च नमेश्वरे । क्रूरे दक्षिणवक्रा स्याद्धनिनां च नुतं वक्रतः इति गरुडपु० ।

नासागतरोग इ० सुश्रुतोक्ते नासागतव्याधिभेदे यथा "अथातो नासागतरोगविज्ञानीयमध्यायं व्याख्यास्यामः। अपीनसः१ पूतिनस्यं२ नासापाकश्चतथैव च । तथा-शोणितपित्तं४ च पूयशोणितं५ मेव च । क्षवथुर्ध्मं ७ शतु७-दीर्घोद नासानाहः९ परिस्रवः१० । नासाशोषेण११ सहिता दशैकं चेरिता गदाः । चत्वार्यर्थांसि चत्वारः शोफाः सप्तार्बुदानि च । प्रतिश्यायाच्च ये पञ्च वक्ष्यन्ते सचिकित्सिताः । एकत्रिंशन्मितास्ते तु नासा-रोगाः प्रकीर्त्तिताः । आघ्रायते यस्य विधूयते च पापच्यते क्लिद्यति चापि नासा । न वेत्ति यो गन्ध-रसांश्च जन्तुर्जुष्टं व्यवस्येत्तमपीनसेन१ । तस्यानिलश्ले-ष्मभवं विकारं ब्रूयात्प्रतिश्यायसमानलिङ्गम् । दोषै-र्विदग्धैर्गलतालुमूले संवाहितो यस्य समीरणस्तु । निरेति पूतिर्स्वनासिकाभ्यां पूतिनस्यं२ प्रवदन्ति रोगम् । प्राणश्रितं पित्तमरूंषि कुर्याद्यस्मिन्विकारे बलवांश्च पाकः । तं नासिकापाकश्मिति व्यवस्येद्विक्लेद-कोथावपि यत्र दृष्टौ । चतुर्विधं द्विप्रभवं द्विमार्गं वक्ष्यामि भूयः खलु रक्तपित्तम्४ । दोषैर्विदग्धैश्च यदापि जन्तोर्ललाटदेशेऽभिहतस्य तैस्तु । नासा स्रवेत् पूयमसृ-ग्विमिश्रं तं पूयरक्तं५ प्रवदन्ति रोगम् । प्राणाश्रिते मर्मणि सम्प्रदुष्टे यस्यानिलो नासिकया निरेति । कफानुयातो बहुशः सशब्दस्तं रोगमाहुः क्षवथुं ६ वि-धिज्ञाः । तीक्ष्णोपयोगादतिजिघ्रतो वा भावान् क-टूनर्कनिरीक्षणाद्वा । क्षतादिभिर्वा तरुणास्थिमर्मण्यु-द्घाटिते यः क्षवथुर्निरेति । प्रभ्रश्यते नासिकयैव यस्य सान्द्रो विदग्धो लवणः कफस्तु । प्राक्सङ्गितो मूर्ध्नि च पित्ततप्तं तं ध्मं शथुं ७ व्याधिसदाहरन्ति । प्राणे भृशं दाहसमन्विते तु विनिःसरेद्धूम इवेह वायुः । नासा प्रदीप्तेव च यस्य जन्तोर्व्याधिन्तु तं दीप्तसदाहरन्ति । कफाहतो वायुरुदानसंज्ञो यदा खमार्गे विगुणः स्थितः स्यात् । प्राणं दृणीतीव तदा स रोगो नासानतीनाह ९ इति प्रदिष्टः । अजस्रमश्रु स्रवितप्रकाशं यस्याविवर्णं स्रवतीह १० नासा । रात्रौ विशेषेण हि तं नासापरि-स्रावमिति व्यवस्येत् । प्राणश्रिते श्लेष्मणि मारुतेन पित्तेन गाढं परिशोषिते च । पश्चाच्छिरःपूर्वमथश्च कृच्छ्रादाच्छस्य नासापरिशोष ११ उक्तः । दोषैस्त्रिभिस्तैः पृथगेकशश्च ब्रूयात्तथार्थांसि तथैव शोफान् । शास्त्राक्य सिद्धान्तमवेक्ष्य वापि सर्वात्मकं सप्तकमर्बुदं तु । रोगः प्रतिश्याय इह प्रदिष्टः स वक्ष्यते पञ्चविधः पुरस्तात् । शोफाश्च शोफविज्ञाने नासास्रोतोव्यवस्थिताः । निदाने-ऽर्थांसि निर्दिष्टान्येवं तानि विभावयेत् । [त्रिका० ।

नासाच्छिद्री स्त्री नासा च्छिद्रा यस्याः ङीप् । पूर्णिकाखगे

नासादारु न० नासार्थं दारु । दारोर्ह्रस्वे काष्ठे (झन-काठ) (कपालि) अमरः ।

नासालु पु०नासाये नासिकाशब्दाय अलति पर्य्याप्नोति अल-उण् । कट्फलवृक्षे शब्दच० नासायां तत्फलचूर्णयोगे हि नासिकाशब्दो भवतीति तस्य तथात्वम् ।

नासावंश पु० नासा तन्मध्यभागोवंश इव उच्चत्वात् । नासा-पृष्ठस्यमध्यभागे । [काश्मीरजतायां राजनि० ।

नासासंवेदन पु० नासा संविद्यतेऽनेन सम्+विद्-ल्युट् ।

नासिकन्धम त्रि० नासिकां धमति नासिका+ध्मा-खश् सम् तुलच । नासिकां शब्दायमानां कुर्वति नासिकया शब्दकारके ।

नासिन्धय त्रि० नासिकां तत्स्थजलं धयति नासिका+धे-खश् सम् तुलच । नासिकास्थजलपायके नासिकया जलपायके ।

नासिका स्त्री नास-शब्दे ण्वुल् । १घ्राणेन्द्रिये २तदाधार-गोलके नासाशब्दार्थे । अस्य शसादौ मते च नसा-देशः । नसः नसा नोभ्याम् नस्यनित्यादि । [हारा० ।

नासिकामल पु०६त० । नासास्थिते मले शिङ्घाणे (शिकनी)

नासिक्य त्रि०नासिका+चतुरर्थ्यां सङ्ज्ञायां०ण्य । १नासिका-समीपादौ । स्वार्थे ष्यञ् । २नासिकायाम् । भवार्थे शरी-रावयवत्वात् यत् । ३नासिकाभवे त्रि०४अश्विनीकुमारयोः पु० द्वि०व० हेमच० । ५दक्षिणदेशभेदे "कर्णाटमहाटवि-चित्रकूटनासिक्यकोङ्कणगिरिः" बृ०सं० १४अ० दक्षिणस्थदे-शोक्तौ । स्वार्थे क । नासिक्यक नासायां शब्दमा० ।

नासीर न० नासाय शब्दाय ईरे ईर-क । १अग्रेसरसैन्ये त्रिका० २अग्रेसरमात्रे त्रि० शब्दर० "नवस्य नासीर गते वितेनतः" नैष० ।

नास्ति अव्य० अस्तीति विभक्तिप्रतिरूपमव्ययं "सह सुपा" पा० नञ्शब्देन स० । अविद्यमानतायां सत्ताभावे यथा नास्तिक्षीरा "अस्ति नास्ति न जानाति" इति चाणक्य

नास्तिक त्रि० नास्ति परलोकस्तत्साधनमदृष्टं तत्साक्षीश्वरो